

INSUREKCJA KOŚCIUSZKI

Insurekcja uznawana jest za pierwsze powstanie narodowe. Przygotowywana była od grudnia 1792 roku przez koła patriotyczne w kraju i na emigracji. Ośrodkiem przedpowstańczym była Saksonia, gdzie Ignacy Potocki, Hugo Kołłątaj i Tadeusz Kościuszko zawiązali sprzysiężenie. W dniu 24 marca 1794 roku, na krakowskim Rynku Tadeusz Kościuszko zaprzysiął akt insurekcji. Ciesząc się sławą bohatera walki o wolność Stanów Zjednoczonych, został proklamowany Najwyższym Naczelnikiem Powstania z władzą dyktatorską. Wojska powstańcze były nieliczne, dlatego powołując pospolite ruszenie postanowiono rekrutować również chłopów. Na każdym 5 domów miał się stawić rekrut pieszy - ubrany, oporzędzony, wyposażony w karabin, pikę lub siekiere oraz - na każde 50 domów, jeden rekrut konny. Ogromne trudności stanowiło uzbrojenie, dlatego rozpoczęto formowanie oddziałów kosynierów, uzbrojonych w kosy bojowe, piki i siekiery.

Przysięga Tadeusza Kościuszki na Rynku Krakowskim

Ja, Tadeusz Kościuszko, przysięgam w obliczu Boga całemu Narodowi Polskiemu, iż powierzonej mi władzy na niczyj prywatny ucisk nie użyję, lecz jedynie jej dla obrony całości granic, odzyskania samowładności Narodu i ugruntowania powszechnej wolności używać będę. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna męka Syna Jego.

Insurekcja Kościuszki upadła 16 listopada 1794 r. Wielki wysiłek zbrojny narodu nie zdołał uratować kraju. Z inicjatywy Austrii doszło do porozumienia między zaborcami w sprawie ostatecznej likwidacji Polski. Rok później - 24 października 1795 r. został podpisany traktat rozbiorowy. Rosja zagarnęła ziemie na wschód od linii Niemen-Bug, Prusy - Mazowsze z Warszawą i część Litwy do Niemna, Austria - Małopolskę z Krakowem do Pilicy, część Mazowsza i Podlasie do Bugu.

Trzeci rozbiór wymazał Rzeczpospolitą z mapy świata.

Bitwa pod Racławicami - 4 kwietnia 1794 r. Pierwsza ważna bitwa insurekcji, znacząco podniosła morale powstańców. O zwycięstwie zdecydował brawurowy atak chłopskich kosynierów, którzy zdobyli działa i rozbili piechotę rosyjską. Najbardziej wyróżnił się chłop Wojciech Bartosz, który w nagrodę został mianowany oficerem i otrzymał nazwisko Głowacki.

Bitwa pod Szczekocinami - 6 czerwca 1794 r. Tę bitwę Polacy stoczyli z potężną armią potoczonych wojsk rosyjskich i pruskich. Po kilku godzinach krwawych walk zwyciężyły siły rosyjsko-pruskie. Odcięto Kraków, który upadł niespodziewanie szybko, a inicjatywa operacyjna przeszła w ręce zaborców. Polacy ponieśli znaczne straty w ludziach.

Bitwa pod Maciejowicami - 10 października 1794 r. Bitwa zakończyła się klęską wojsk powstańczych. Ranny Tadeusz Kościuszko, wraz z innymi oficerami został wzięty do niewoli. Nowym Naczelnikiem Powstania został wybrany Tomasz Wawrzecki.

Rzeź Pragi - 4 listopada 1794 r. Po przetamaniu obrony Rosjanie dokonali masakry ludności cywilnej. Zamordowanych zostało około 20 tysięcy ludzi. Akt ten sterroryzował mieszkańców i skłonił stolicę do kapitulacji. Przegrana bitwa położyła kres trwającemu od marca powstaniu i była ostatnią bitwą stoczoną przez wojsko Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Kościuszko poniósł klęskę, ale w przeciwieństwie do innych wodzów powstań polskich nie przeszedł do historii z piętrem przegranej. (...) Dla pokoleń dziewiętnastego stulecia pozostał przede wszystkim symbolem patrioty, pierwszym przywódcą, jaki dla ratowania Rzeczypospolitej pragnął poderwać do walki całe społeczeństwo, bez różnicy stanu. Był zarówno symbolem prawego żołnierza jak i reformatora kroczącego drogą, jaką wytyczyła Konstytucja 3 Maja.

Prof. dr hab. Janusz Odziemkowski

8 czerwca 1794 roku Rada Najwyższa Narodowa powołała Dyрекcję Biletów Skarbowych jako pierwszą w Polsce instytucję emisyjną oraz uchwaliła emisję pierwszych polskich banknotów - biletów skarbowych, które pojawiły się w obiegu 16 sierpnia 1794 roku w czasie insurekcji kościuszkowskiej.